

MELLÉKLETEK AZ ÓRATERVHEZ

I., – RÁHANGOLÁS

1., Feladat

Parti Nagy Lajos: *Emlékmű* című verse a költő saját előadásában

Mint háncspapucs, hogy mégse kőre lépne,
oly elhagyott, oly megmozdíthatatlan,
égnek mered már szúrós, póre lépte
a bőrkemény, kórtermi alkonyatban.
Két rüsztt, egy orr, egy ágyék műemléke.
Test, ágy, kanül, a gyűrött ágyhuzat van
hűlő helyén, az exit pár kelléke,
a léten túlról áramló huzatban
meglebbenő, a körmök fésűjébe
a kurta sóhajtáskor bennszakadt haj,
mintha még ott is, most is nőni kéne,
hol gyűrűt vet és elsimul a Léthe,
hol fut tovább, s ő elvegyülni abban
már siklik át az úron, mint a szappan.

Meghallgatható a Digitális Irodalmi Akadémia honlapján: <https://pim.hu/hu/media/emlekmu>

Tanári kérdések:

- Milyen léthelyzetet / életérzést sugall a műalkotás?
- Mely szövegrészek utalnak minderre?

- papucs, test, ágy, kanül, gyűrött ágyhuzat, kurta sóhaj, bennszakadt haj, kórterem, alkonyat, elhagyott, léten túl, Léthe, siklik át az úron szövegrészek utalnak **egy beteg, magányos individuumba, aki egy kórteremben vergődik lét és nemlét között. A Léthe mitológiai motívuma is ezt sugallja.** A „lethe” jelentése feledés. A mitológia szerint a Léthe a feledés alvilági folyója, ha isznak belőle a holt lelkek, elfeledhetik evilági szenvedéseiket.

2., Mennyiben hasonló / különböző az *Emlékmű* szövege a *Létbüfé* verseihez képest?

A felolvasott kiválasztott szövegrészletek:

egy röntgengép
fukar csontos kezén át
kapom a röntgen szénát
kapom a patikai holdfényt
e földön többé sose lásson
csak ezüst foltként
fluoreszkemként
száradó vakoláson
habzó ég tetején
kérődzem alássan
röntgentehén

kis esti béke
 kórógyam és környéke
 ez az ölpuha tábori lágy mit
 csiptető kislámpám bevilágít
 a degesz álom mire rágyúr
 ez az enyém
 és amit megeszek
 zörög az ideges világűr
 tágultukban
 a traubis rekeszek

Szemponatok	Emlékmű	Létbüfé
szerkezet / forma	Három tagolt mondatból álló 14 soros versszak (mint egy szonett). Tagolt, központosított.	Tagolatlan, nincsenek mondathatárok, központosítás nélküli lírai áradat, fragmentumok egymásutánja.
lírai alany	Nincs konkrét lírai alany, bárkiről szólhat a vers.	Egyes szám, első személyben megszólaló a lírai alany.
léthelyzet	Egy beteg, kiszolgáltatott egyén léthelyzetét tükrözi a halál közelében.	Egy beteg, kiszolgáltatott egyén léthelyzetét tükrözi a halál közelében.
helyszín	Kórház: kórtermi alkonyat.	Kórház: kórógyam és környéke.

II., JELENTÉSTEREMTÉS

3., A szintén kórházban játszó *Létbüfé* versei milyen műfajba sorolhatók?

Segítségképp néhány szövegrészlet felidézése, tanári bemutatása. A felolvasott versrészletek kivetítése.

huss és ősz van a kórházkertben
 az égen szép herélt polóim
 úsznak a múltat kergettemben
 utol se érnek ápolóim
 hisz künn az ég és itt a kert benn
 honnant kiszáll a gyöngye lélek
 míg orvosságot nem vettemben
 kanalasat elüldögélek
 ámbátor fakó kosztom van
 nem sírok sóhajtoztomban
 sőt pille pille jó flakon
 szállok szinte a pizsamámban
 szabadság szerelem a számban
 mikor Colával jóllakom

egy őszológán
 az ember kinéz és
 dől a vers rakásra

fogom és megírom
ó te szép mimézis
megvagy a hatása
csak kinéz ablakán
ott úsznak a versek
szép rácsos papíron
az égbolt hablatyán

A *Létbüfé* több műfajba is besorolható, vagyis az alábbi műfajok keverednek a lírai darabokban:

- **vallomás**

- **önirónia**

- **napló**

- **reflexió**

- **létösszegzés**

-**epilógus**

- **szociálpszichológiai
helyzetjelentés**

4., CSOPORTMUNKA

A csoportmunkához tartozó szövegrészek és megoldásaik:

Minden csoport megkapja az összes szöveget, a csoportos feladatmegoldás során minden csoport csak a saját szövegrészleteivel foglalkozik. A közös megbeszélés során viszont minden tanuló kidolgozza a más csoportoknak osztott feladatokat is.

A. CSOPORT FELADATA:

A kiosztott szövegrészek alapján eldönthető-e a versben megszólaló lírai alany neme, kora, illetve a korszak, amelyből megszólal? Nevezzétek meg a lírai alanyt! Alakmása-e a szerzőnek? Készítsétek el a jellemterképét!

A műből kiválasztott szövegrészek:

verseket az őszről
más egyéb témákról
életről halálról
nővér- s büfésnéni
kedvtelve íromtam
sok-sok füzetem van
csak tele kell írni
egyéb dolgom nincs is
plusz röntgenre járok
nagyjátékfilm készül
belső szerveimről

arányos léptékű
főszereplésemmel
mit szívből kívánok

pamparárom éves vagyok
ősz van
legfő stúdiomom
penzumom az ősztan
ennek arányában
iszapfürdő a bányában
de felettem ég van
s talán még elég van

én olykor vértet köhögök
védem magam
doktor Hideghtől
pedig támadnak a dögök
testem repíti jajj a szél
Hádész felé
lármája kék vizeknek
szegény kis atlaszom suhog
avval legyezlek

szitáló dämmerung
e kerti tar bőröndben
az ember elmereng
szép szabadtéri röntgen
a vasra szól az Isten
helyezzem rá az állam
és ne idegesítsem
s beteglap van-e nálam
s bár bennszakad a lég
én pizsamátalan
szólok beh szép vagy ég
s te föld beh szép alatt
stb. mind ti csontok
élek sőt colát bontok

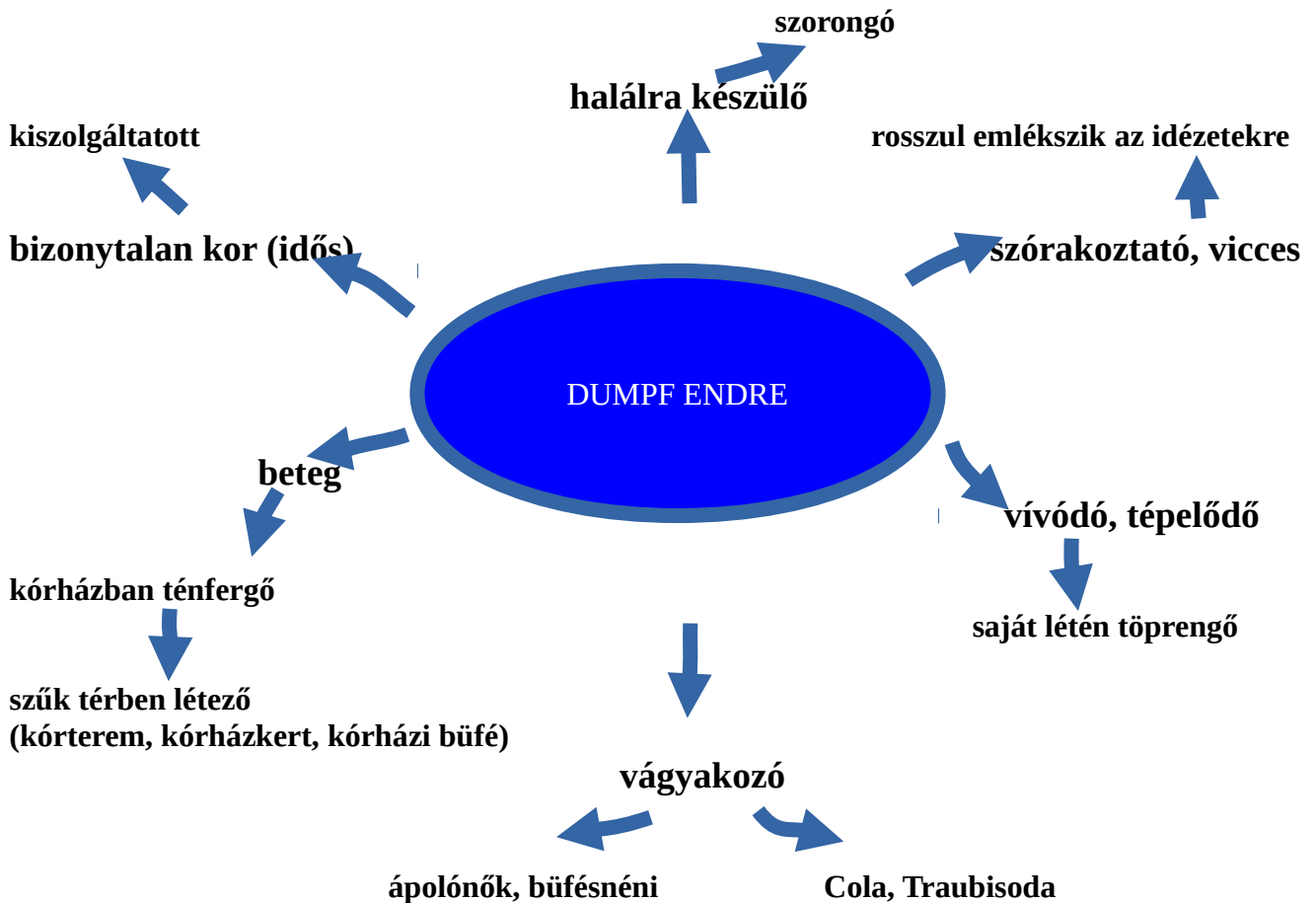
a gyúlt borosta
már kiüti őszöm
legelgetén
lassan megmérgeződöm
a büfés néni
ordas nagy tehén
buszhoz siet s
elhagyja gőzölögve
a halni készülő
Dumpf Endrét
mindörökre

járóbeteg
az ontológián

a lét ipar
a végtelen bezár

Dumpf Endre a mű „főhőse”:

- keserű mindennapjait éli
- kórházi élményeit rögzíti
- nem feltétlen alakmása a szerzőnek, de akár az is lehetne.

Parti Nagy Lajos hangulatfestő szavakkal jellemzi saját „hősét”:

„A dumpf hangsor magyarul nem jelent semmit, de érzékelteti, hangulatfesti azt, ami a jelentése. **Dohos, tompa, nyomott, nyomasztó, fojtott, füledt, szorongó, avas, penészes, homályos, asztmatikus, komorantépelődő** Endrének is fordíthatná, aki próbálkozna ilyesmivel, aszerint, hogy a németben melyik magyar szónak legdumpfabb a hangulata. Műhelynézetből: túlságosan beszélő, de beült, berögzült, lényegében húsz éve. Ez a neve, kész.”

B. CSOPORT FELADATA:

Bizonyítsd a versszöveg alapján, hogy többféle hangnem keveredik a versekben! Gyűjtsd össze az erre vonatkozó kifejezéseket!

Kiválasztott szövegrészletek:

már odafönn a szorgos ős kaszálgat
sétám rovom a vörös kórházkertben

patetikus (tragikus)

az ablakon túl gyászfák őszi fitnessz
nincs más a halló- és látóterembe
csak a papír és rajt e kis grafitnesz
miután behoztak a kórterembe
felhorgad itt benn néha még a nyár
úgy hussan által miképp egy beöntés
mely a beutaltnak fejenként kijár
hogya fel sem tudja kapni a köntöst
bár az ügyis csak le-letolni gátol
az én múltam fájdalmas irrigátor
zománcos kelyhét sírva pumpolom
miképp a sliccgomb el a pizsamától
Büfés néni ne dobjon el magától
csárdásos kezicsókolom

patetikus

ironikus

parodisztikus, (komikus)

egy háromlábú apáca
futott utánam éjjel
volt nála nyalóka bélyeg
kisfiú kiabálta
sütnivaló öcsikénk
kiabálta hogy hívnak
nem mondtam meg
azt mondtam Lalika

groteszk, (humoros)

az ős családja:
elfekmenye
elfekvője

játékos, humoros

mért legyek én szobatiszta
kiterítenek úgyis
mért ne legyek szobatiszta
kiterítenek úgyis

önironikus, abszurd, parodisztikus
ismert József Attila-sorok **stílusparódiája**

A hangnemeknek ez a fajta keveredése, gyakori változtatása: **regiszterkeverő beszédmód.**

C. CSOPORT FELADATA:

Parti Nagy Lajos vallomása a *Létbüfé* nyelvteremtéséről:

„Fogom a szöveget, szétszedem, és másként rakom össze. A szétírás ilyen értelemben mindig teremtés.”

Milyen nyelvi játék, a magyar grammatikai szabályoktól eltérő nyelvhasználat figyelhető meg a kiosztott szövegrészletekben? Gyűjts példákat szokatlan nyelvhasználatra, nyelvi játékokra, nyelvrontásokra! Próbáld megnevezni a szokatlan nyelvhasználati jelenséget! A csoportok létszámától és a tanulók képességétől függően (kevesebb idézettel, kevesebb példával is lehet).

jókedvem kis vonata

van itatum van itas

vendéget nem szolgálunk ki

akárhová taszitasz

D. E. idővasutas

Parti Nagy Lajos-féle szóhasználat	Helyes szóhasználat	A jelenség megnevezése
van itatum van itas	vanitatum vanitas (hiúságok hiúsága)	latin szavak (figura etimologica) szokatlan szétválasztása a magyar nyelvű szavak játéka kedvéért: itas - utas
taszitasz	taszítasz	magánhangzó-rövidítés
idővasutas	idő + vasút szavak összerántása	szóalkotás, szóösszevonás és szóképzés

ülünk egymás angyalok

pad vagyol és pad vagyok

akik szépen andalog

ámbár ideiglen

géz a gézben vagy gyalog

élten élni nagy dolog

tiszta kár hogy meghalok

tiszta kár pedig nem

Parti Nagy Lajos-féle szóhasználat	Helyes szóhasználat	A jelenség megnevezése
pad vagyol és pad vagyok	Te x vagy, én y vagyok	grammatikai szabályoktól eltérő használat, a létige helytelen ragozása , szokatlan jelentésű szókapcsolatok
andalog	andalognak	igei személyrag elhagyása a rím kedvéért
géz a gézben	kéz a kézben	szó eleji alliteráló

		mássalhangzó kicserélése
élten élni	folyton élni	helytelen szótőismétlés , szokatlan figura etimologica
tiszta kár hogy meghalok tiszta kár pedig nem	Kár, hogy meg fogok halni	mindennapi szóhasználat anaforikus ismétlése, központozás hiánya

nem zerge a haraszt
ha szél nem púfújol
 ha szeretsz egy araszt
 pizsamámba bújol
 az avar a gondnoksnáknak
 mindig bezavar
 bezzeg ha a fákról
 söprű hullna és lapát
 nem ez az izgága lombkosz
 megoldaná a problémát

Parti Nagy Lajos-féle szóhasználat	Helyes szóhasználat	A jelenség megnevezése
nem zerge a haraszt ha szél nem púfújol	Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja.	a szólás kiforgatása
araszt	arasznyit	a rím kedvéért a szó rövidítése - betűkihagyás
bújol	bújsz	helytelen igeragozás - a rím kedvéért
lombkosz	lomb + kosz (koszos lomb) szavak összevonása az avar szinonimájaként	szóalkotás , szokatlan szóösszevonás

nem is kell más írásjelem
 tollam s füzem
 meg a csillag aki vezem
 én közbe csak következem

Parti Nagy Lajos-féle szóhasználat	Helyes szóhasználat	A jelenség megnevezése
füzem	füzetem	szórövidítés és a birtokos személyjel összerántása a szójáték kedvéért
vezem	vezet engem	szórövidítés és a személyes névmás összerántása a rím kedvéért

szem rokona
szem boldog ősze
nem vagyok szent kinek
nem vagyok szent kinek
 mondta a pősze

Parti Nagy Lajos-féle szóhasználat	Helyes szóhasználat	A jelenség megnevezése
szem rokona szem boldog ősze nem vagyok szent kinek nem vagyok szent kinek	Sem utódja, sem boldog őse, Sem rokona, sem ismerőse Nem vagyok senkinek, Nem vagyok senkinek. (Ady)	- ismert Ady-sorok rontott intertextusa új jelentésréteggel - az ősz-toposz tudatos beemelése: őse – ősze, - szándékos selypítés, nyelvi játék , - a pősze beszéddel való inertextuális rímjáték Ady stílusparódiája
pősze	pősze	magánhangzó meghosszabbítása a rím kedvéért: ősze – pősze

**D. CSOPORT FELADATA:
ŐSZI VERSEK INTERTEXTUSA**

„nyúlszigetkék
őszikéim
mindmegannyi
húrrokon”

A *Létbüfé* számos őszi vers intertextuális szövegvariációját rejti. Keresd ki a kiosztott szövegrészekből melyik szerző „őszikéjét” idézi a versszöveg? Keresd meg az intertextuális szövegrészeket! Nevezd meg a szerzőt és az eredeti mű címét!

(A csoportok létszámától és a tanulók képességétől függően (több / kevesebb idézettel) vagy a feladatot megkönnyítve csupán az idézetek és a szerzők párosításával.)

Kiválasztott szövegrészek:

**túl a fák már
aranykezük
intenek** hogy
megérkezük
részvételen
sötét smaragd
egy fehér pad
protézise
tökéletes
el nem hibban
van ami van
bő oxigén
szűk szóm egén

**még nyílnak a völgyben a kerti virágok
még zöldel a nyárfa az ablak előtt
de látod amottan** az udvar mélyén
hogy jár a hűtő vaslapátja?
na

még itt az ősz e kórházkerti zerge
minden nap egy-egy lombszedő lapát
de már a lépvető tél elközelge
orromban érzem gyantás illatát
még odakenve száján csöppnyi rúzs
szemöldökén még ott a barna Lolli
de egy sikollyal színcsupaszra húzza
ó jaj meg kell halni meg kell halni

kis Nagybetű is jár tán nekünk
akik az élet héján élünk
beutalatlan fakultatíve
útra kelünk megyünk a gőzbe
csak ami jár csak ami jár

hideg ebédet s uzsonnát víve
izzadva sírva kergetőzve
dúlnak a csókos ütközetek
kifogyatollal szerelmesen
hazafelé ha száll a búszunk
egymás kólába behúzunk
s le-fel büfénk az őszi avaron

dögönyöz a világ az élet
egy összezsúfolt kórterem
sűrög-forog jó-megy a népség
be és be szűnes szüntelen

nyögő lombok
tréfás falevelek
párizsi kockámat
kacagva szaladnék
rózse dedalon

Parti Nagy Lajos-versrészlet	Megidézett szerző	Műcím	Eredeti verssorok
túl a fák már aranykezük intenek hogy megérkezük részvéttelen sötét smaragd	Kosztolányi Dezső	Őszi reggeli	Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét, megannyi dús, tündöklő ékszerét. ... Jobb volna élni. Ámde túl a fák már aranykezűkkel intenek nekem.
még nyílnak a völgyben a kerti virágok/ még zöldel a nyárfa az ablak előtt/ de látod amottan az udvar mélyén / hogy jár a hűtő vaslapátja? / na	Petőfi Sándor	Szeptember végén	Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, Még zöldel a nyárfa az ablak előtt, De látod amottan a téli világot? Már hó takarja el a bérci tetőt.
még itt az ősz e kórházkerti zerge / minden nap egy-egy lombszedő lapát	Petőfi Sándor	Itt van az ősz, itt van újra	Itt van az ősz, itt van újra, S szép, mint mindig, énnekem. Tudja isten, hogy mi okból Szeretem? de szeretem.
szemöldökén még ott a barna Lolli	Berzsenyi Dániel	A közelítő tél	Sem béhunyt szememet fel nem ígézheti Lollim barna szemöldöke!
ó jaj meg kell halni meg kell halni	Babits Mihály	Ősz és tavasz között	Óh jaj, meg kell halni, meg kell halni!

<p>útra kelünk megyünk a gőzbe ... izzadva sírva kergetőzve dúlnak a csókos ütközetek kifogyatottal szerelmesen hazafelé ha száll a búszunk egymás kólába behúzzunk s le-fel büfénk az őszi avaron</p>	Ady Endre	Héja nász az avaron	<p>Útra kelünk. Megyünk az Őszbe, Vijjogva, sírva, kergetőzve, ... Dúlnak a csókos ütközetek.</p> <p>Szállunk a Nyárból, úzve szállunk, Valahol az Őszben megállunk, Fölborzolt tollal, szerelmesen.</p> <p>... Egymás husába beletépünk S lehullunk az őszi avaron.</p>
<p>dögönyöz a világ az élet egy összezsúfolt kórterem sürög-forog jó-megy a népség be és be szünes szüntelen</p>	Arany János	Kertben	<p>Közönyös a világ... az élet Egy összezsúfolt táncterem, Sürög-forog, jó-megy a népség Be és ki, szünes-szüntelen.</p>
<p>nyögő lombok tréfás falevelek párizsi kockámat kacagva szaladnék rőzse dedalon</p>	Ady Endre	Párizsban járt az Ősz	<p>S égték lelkemben kis rőzse-dalok:...</p> <p>Elért az Ősz és súgott valamit, Szent Mihály útja beleremegett, Züm, züm: röpködtek végig az uton Tréfás falevelek.</p> <p>... S Párisból az Ősz kacagva szaladt. Itt járt s hogy itt járt, én tudom csupán Nyögő lombok alatt.</p>

III., REFLEKTIVITÁS

Egyetértesz-e Lajtos Nórával? Miért?

„a létbüfé a parafrázisköltészet remeke. A magyar nyelv óriási játékterét bevonva Parti Nagy Lajos olyan „pösze szösszeneteket” is képes megalkotni például, amelyben egy egész sorshelyzet parafrázálódik”.

Az idézet alapján tanulók érvelhetnek amellelt, hogy a *Létbüfé*:

- **parafrázisköltészet remeke** (intertextuális vendégszövegek cikáznak a sorok között)
- **a nyelv játékterét vonja be a költészetbe** (pl., nyelvrontás, nyelvi játék, helytelen szóhasználat, új szóalkotás, a hapax legamenon, stílusparódia, hangnemkeveredés).

- **egy sorshelyzet „parafrazálódik”** (Dumpf Endre „járóbeteg az ontológián”, saját sorsán töpreng a halál közelében)

- **az élet apró szösszeneteit rögzíti** (A lírafolyam a keserű pillanatok, a kórházi lét mindennapjait rögzítő fragmentumok egymásutánja. A rövid versekben több témakör variálódik: betegség, szenvedés, halál, szerelem, vágyódás, alkotás, munka).

Bármilyen helyes ötlet, gondolat, összegzés elfogadható!

HÁZI FELADAT:

1., Az összegző gondolatok alapján 120- 200 szavas érvelő esszé elkészítése.

2., Gyűjtsél a betegség tüneteit, az elmúlás tényét, a halál közelségét tárgyaló műalkotásokat!

Néhány példa:

A világirodalomból:

Anakreón: *Töredék a halálról*

Csehov: *A 6-os számú kórterem*

Thomas Mann: *A varázshegy*

Dürrenmatt: *A fizikusok*

A magyar irodalomból:

Janus Pannonius: *Mikor a táborban megbetegedett*

Csokonai Vitéz Mihály: *Tüdőgyulladásomról*

Berzsenyi Dániel: *Levéltöredék barátnémhoz, Osztályrészem*

Arany János: *Szenvedek én*

Ady Endre: *Párizsban járt az Ősz, A Halál rokona vagyok én...*

Babits Mihály: *Balázsolás, Ősz és tavasz között, Jónás imája, Gondolatok az ólomgömb alatt*

Tóth Árpád: *Elkoptam*

Juhász Gyula: *Búcsú, Betegszoba*

Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd, Őszi reggeli, Könyörgés az ittmaradókhöz*

Karinthy Frigyes: *Utazás a koponyám körül*

József Attila: *Nem emel föl...*

Radnóti Miklós: *Tajtékos ég, Erőltettet menet, Razglednicák*

Rónay György: *Az infarktus félálmai*

Petri György: *Búcsúzás*

Esterházy Péter: *Hasnyálmirigynapló*